

5779

Torah from Around the World

*Wie zijn kind iets leert, leert dat niet alleen aan zijn kind,
maar ook aan zijn kleinkind en aan diens kind,
en zo verder tot aan de laatste generatie.*

Talmoed, Kiddoesjien

Sjabbat 22 december 2018 / 14 Tewet 5779, Wajechi, Beresjiet/Genesis 47:28 - 50:26

Tanach blz. 101 - 108

Haftara: I Divré Hajamiem/I Kronieken 28:1 - 10, 29:10 - 20

Tanach blz. 1753 - 1754

vertaler: Jochanan Belinfante

Commentaar: Rabbijn Aaron D. Panken, docent literatuur van de rabbijnse- en de Tweede Tempel-periode aan het Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion in New York.

[Het Engelse origineel](#)

Het zegenen van onze kinderen

In Wajechi, de laatste sidra van het boek Beresjiet/Genesis, worden wij geconfronteerd met een prachtige en aandoenlijke sterfbed-scène, nadecennia van onderliggende spanning en rivaliteit. Het verhaal bevat een belangrijke zegening, die wij wekelijks zeggen tegen onze eigen kinderen op de Sjabbat en, in sommige gemeenten, ook gedurende de brit mila-ceremonie om een kind in het Verbond te verwelkomen. Gedurende de dagen die onmiddellijk vooraf gaan aan de dood van Jaäkov spreekt hij deze woorden uit als hij de

kinderen en kleinkinderen zegent; zij hebben zich rondom hem verzameld om zijn laatste momenten met hem te delen. Dergelijke scènes van laatste zegeningen zijn gebruikelijk in het oude genre van de 'testamenten-literatuur', maar in dit geval wordt op een aantal punten afgeweken van de norm, waardoor uitleggers van de tekst gaan zoeken naar de betekenis van die afwijkingen.

De belangrijkste daarvan treedt op in de volgorde waarin Jaäkov zijn nageslacht zegent. In Beresjiet/Genesis 48:12-20 zegent Jaäkov eerst de beide zonen van Joseef, Menasjè en Efrajiem, waarbij hij ook Joseef noemt. Pas daarna, in Beresjiet 49, gaat Jaäkov verder met het zegenen van al zijn andere zonen. Zij zijn allemaal ouder dan Joseef en diens zonen. Door zijn oudere kinderen eerst over te slaan, lijkt het alsof Jaäkov Joseef en zijn zonen verheft tot een bevoorrechte positie, die de plaats die hen toekomt in de clan te boven gaat. Bovendien zien we opnieuw dit patroon van omkering van het eerstgeboorterecht wanneer Jaäkov zijn rechterhand (dat is de hand van de 'sterke' of 'uitverkorene') opzettelijk op het hoofd van Efrajiem legt en hem daarmee een plaats geeft vóór zijn oudere broer Menasjè. Tegen het eind van de hoofdstukken 48 en 49 is de gewone volgorde van status binnen deze familie ernstig doorbroken.

Waarom werden Efrajiem en Menasjè, Jaäkofs kleinzons, verheven boven diens eigen zonen? En waarom worden zij in deze volgorde genoemd? Een aardige, moderne verzameling interpretaties met de titel *Itturei Torah* (Aharon Yaakov Greenberg, comp., *Itturei Torah*, deel 2, uitg. Yavneh Publishing House Ltd., Tel Aviv, 1985, 1996, blz. 439-440) biedt een aantal lezingen van deze passage. De eerste is afkomstig uit de *Igra deKallah* van de 19de-eeuwse Poolse rabbijn Zvi Elimelech van Dinov: „Waarom moeten de kinderen van Israëel zich in het bijzonder zegenen (samen met Efrajiem en Menasjè) en niet samen met de rest van de stammen? Het is een belangrijke grondslag van de ethische traditie van het Jodendom om jezelf niet boven anderen te verheffen en niet jaloers te zijn op anderen. Toen Jaäkov zag dat Efrajiem, ook al werd hij gekozen om als eerstgeborene te functioneren, zich niet boven Menasjè verhefde en dat Menasjè niet jaloers was op Efrajiem, zei hij bij zichzelf: 'Waren alle nakomelingen van Israëel maar zo: vrij van arrogantie en jaloezie!' (...) Daarom wordt Israëel in het bijzonder gezegend door hen, opdat jaloezie en rivaliteit, net als bij hen, niet de overhand zullen krijgen.'”

Afgezien van de overduidelijk morele boodschap, spreekt deze verklaring boekdelen over de hoop van een grootvader over de toekomstige generaties van zijn familie. Immers, als de zonen van Jaäkov iets zijn, dan is het wel jaloers en grenzeloos competitief. (Een broer als slaaf verkopen: jaloerser en competitiever krijg je het niet.) Maar hier op zijn sterfbed uit Jaäkov zijn vurige hoop dat de rivaliteit en spanningen die de generatie van zijn zonen hebben beschadigd, in de volgende generatie vermeden zullen kunnen worden, en daarmee ook in alle toekomstige generaties van het joodse volk. Wanneer wij elke Sjabbat onze kinderen zegenen met deze woorden, hernieuwen wij de hoop dat harmonie binnen de familie de overhand zal krijgen, ondanks de kleingeestige jaloezietjes en rivaliteit die onvermijdelijk binnen elke familie voorkomen.

Vergelijk dit eens met een andere uitleg, op dezelfde pagina in het eerdergenoemde boek, genomen uit *Yalkut Yehudah*, een werk van de 19de-20ste-eeuwse Russische rabbijn Juda Leib Ginsburg: „Waarom in het bijzonder 'als Efrajiem en Menasjè' (als frase in de zegen, red.)? Jaäkovvoorzag dat de diaspora voor zijn kinderen in het verschiet lag en hij wist dat

Joden in een vreemd land in groot gevaar verkeren. Daarom zegende hij hen, opdat zij zouden zijn als Efrajiem en Menasjè: de eerste Joden die geboren en getogen waren in de diaspora, in Egypte. Desondanks zegt hij ‘zij zullen als mijn eigen zonen gelden’ (Beresjiet 48:5), zij zijn net zo trouw aan het huis van Israël als Reoeveen en Sjim’on.”

Rabbin Ginsburg beweert hier iets heel anders dan rabbin Zvi Elimelech hierboven. Rabbin Elimelechs doel was ervoor te zorgen dat onze kinderen opgroeien tot betere mensen dan hun ouders: minder competitief en jaloers, van een groter moreel kaliber. Het komt erop neer dat hij hoopt dat kinderen hun voordeel doen met het zien van de fouten van hun ouders endie vervolgens vermijden. Rabbin Ginsburg biedt juist detegenovergestelde mogelijkheid, door uit te leggen dat de zegening ons leert dat, hoewel de diaspora voor veel uitdagingen zorgt, waardoor onze kinderen van hun joodse wortels vervreemd kunnen raken, wij hopen dat zij zullen opgroeien tot toegewijde Joden; iets waarvoor wij ons diepgaand inzetten.

Twee rabbijnen, twee heel verschillende betekenissen van dezelfde woorden. Dat brengt ons terug bij de diepe tegenstellingen en de subtiele variaties in betekenis, die boven komen dankzij het voortdurende proces van interpretatie van onze joodse bronnen. Laten wij de komende Sjabbat, wanneer wij onze kinderen zegenen, deze twee verschillende uitleggingen van de zegening in gedachten houden. Ten eerste de hoop dat onze kinderen opgroeien als Efrajiem en Menasjè, in een harmonisch gezin. Een gezin, waar haat en nijd, rivaliteit en woede worden uitgebannen; waar zij niet ons minder geslaagde gedrag kopiëren, zodat er een generatie opgroeitdie beter is dan de vorige. Laten we, ten tweede, hopen dat zij ook in een ander opzicht opgroeien als Efrajiem en Menasjè: zodanig dat het Jodendom dat wij hen aanreiken zich in hen wortelt, ondanks de uitdagingen van het leven in de diaspora. Uiteindelijk bidden wij dat onze kinderen op ons zullen lijken in sommige opzichten, maar ons zullen overstijgen in vele andere opzichten. Dat is uiteindelijk de werkelijke zegen die alle ouders hun kinderen mee willen geven.